

# Atlas Deutscher Brutvogelarten – Vācijas ligzdojošo putnu atlants

Gedeon K., Grüneberg C., Mitschke A., Sudfeldt C., Eikhorst W., Fischer S., Flade M., Frick S., Geiersberger I., Koop B., Kramer M., Krüger T., Roth N., Ryslavý T., Stübing S., Sudmann S.R., Steffens R., Vökler F., Witt K. 2014. *Atlas Deutscher Brutvogelarten*. Stiftung Vogelmonitoring Deutschland und Dachverband Deutscher Avifaunisten. Münster: Dachverband Deutscher Avifaunisten. 800 S.

ISBN: 978-3981554335; cena: 98,00 EUR (<http://www.dda-web.de>).

Laikā, kad Latvijā vāc ziņas otrajam Eiropas ligzdojošo putnu atlantam, manuprāt, ir vērts palūkoties, kādi ir citās valstīs izdotie putnu atlanti. Pavisam nesen – 2015. gada 10. aprīlī (bet ar iedrukātu 2014. izdošanas gadu) – dienasgaismu ieraudzīja pirmais pēc vienotām metodēm veidots apvienotās Vācijas ligzdojošo putnu atlants. Pirmais Vācijas atlants, kurā apkopoti bijušajās sadalītās Vācijas daļās 20. gs. 80. gados ar dažādām metodēm iegūtie dati tika izdots 1993. gadā (Rheinwald 1993).

Vācijas ligzdojošo putnu atlants ir grandiozs – 800 lappušu, vismaz tikpat grandiozs ir darbs, kas ieguldīts šajā pētījumā. Grāmatas autori ir novērtējuši to, ka vidēji katrs dalībnieks ir veltījis vismaz 100 stundu lauka darbā, kas kopā sanāk daudz vairāk nekā 500 tūkstoši stundu! Pilnīgi visu (!) brīvprātīgo vārdus var atrast grāmatas 2. pielikumā.

Grūti ir īsumā pastāstīt par tāda apjoma pētījumu. Interesentiem iesaku pašiem iepazīties ar šo monumentālo darbu – arī vācu valodas nepratēji pie katras sugas atradīs īsu kopsavilkumu angļu valodā. Tiem, kuri ir lasījuši Latvijas ligzdojošo putnu atlantu 1980–1984, jāsaprot, ka Vācijas atlants ir citas paaudzes atlants un ietver ne tikai putnu izplatības kartes, bet arī uzskaišu datus, no kuriem biežāk sastopamajām sugām ar matemātisku modeļu palīdzību ir aprēķināts (modelēts) gan putnu ligzdošanas blīvums visā Vācijas teritorijā, gan novērtēts populācijas lielums un

pārmaiņu tendence (trends).

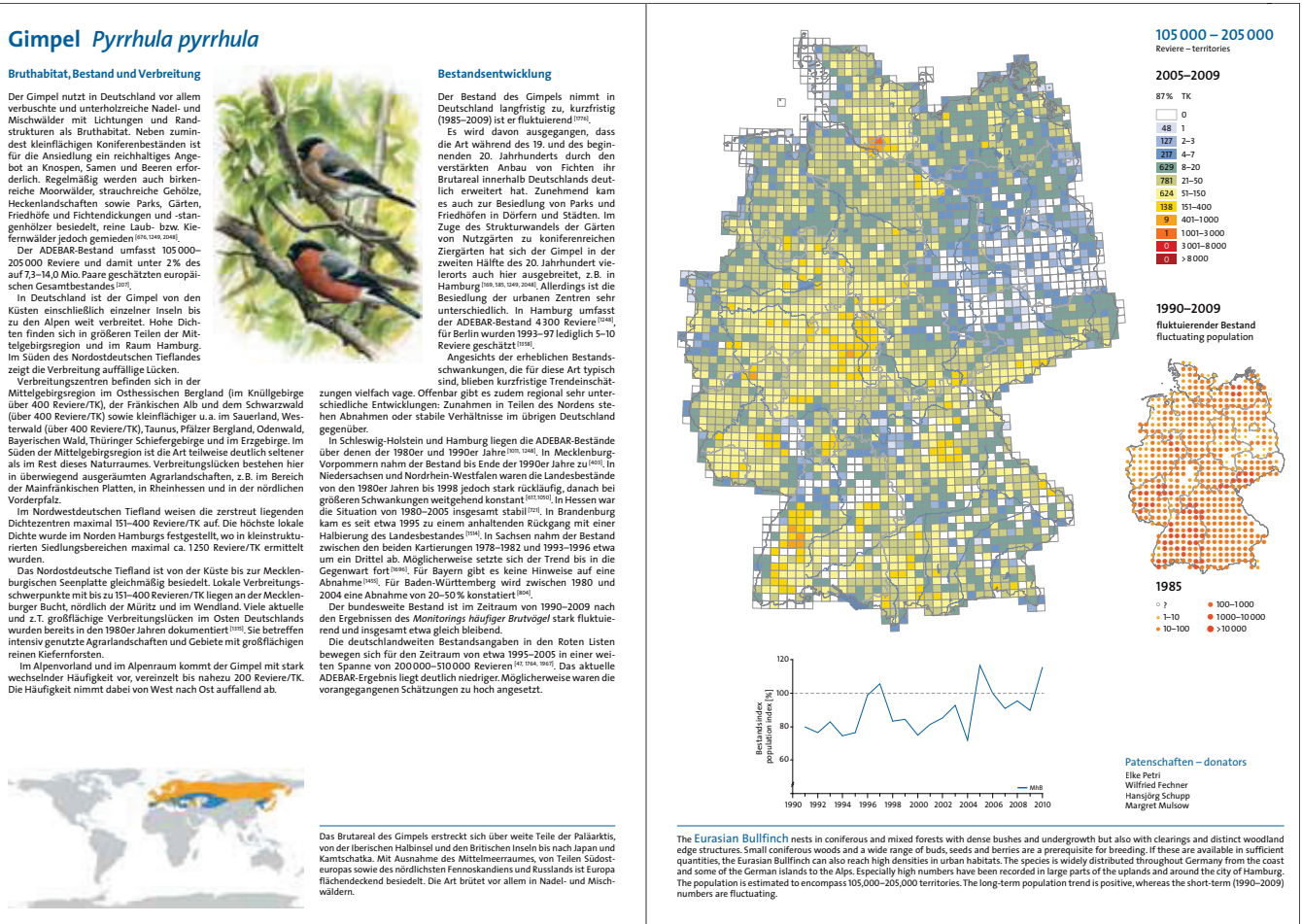
Grāmata sākas ar īsu Vācijas fiziskās ģeogrāfijas, klimata un svarīgāko biotopu grupu (mežu, lauku ainavu, ūdeņu u.tml.) apskatu un kartēm. Grāmatas sākuma un beigās vācu atvērumā ir apskatāma Vācijas novadu vietvārdu karte, kas tādām cilvēkiem kā man, kas nav dzīvojis Vācijā, bet prot vācu valodu, ir vērtība jau pati par sevi.

Runājot par metodēm, šeit gribu uzslavēt, manuprāt, parauga cieņīgo Vācijas putnu monitoringa sistēmu, īpaši uzsverot tās daļas, kas Latvijā līdz šim pārāk maz izvērstas vai nav veiktas vispār. Proti, Vācijas putnu monitoringa metodes ietver: 1) parasto putnu monitoringu (1000 pamatprogrammu plus 1637 padziļināto programmu 1×1 km kvadrāti), 2) reto sugu monitoringu, 3) plēsīgo putnu un pūču monitoringu un 4) integrēto dziedātājputnu monitoringu. Papildus tiek vāktas ziņas arī par Vācijas faunā ievestām sugām (piemēram, nandu un melno gulbi), kas arī atspoguļotas atlantā. Reto sugu monitoringa uzsākts jau 1977. gadā, bet kopš 1995. gada tas ietver visas Vācijā regulāri ligzdojošās sugas, kuru populācijas lielums ir mazāks par 1000 pāriem, savukārt integrētais dziedātājputnu monitoringa ir dziedātājputnu standartizēta ķeršana ar tikliem visas ligzdošanas sezonas garumā (12 reižu, pa 6 stundām katru rītu vienās un tajās pašās tīklu vietās). Šī programma nodrošina datus ne tikai par putnu skaitu, bet arī uz to ligzdošanas sekmēm. Kopumā Vācijā šādu



standartizētu ķeršanas vietu skaits jau tuvojas simtam (1997.–2009. gadā – 89; 2009. gadā – 58). Jāatzīst, ka šā laika perioda sākumā – 1992. gadā – arī Latvijā bija dažas standartizētas ķeršanas vietas. Pētījumu organizēja ornitologs Agris Celmiņš, un pēc tam tas diemžēl netika turpināts. Šāda ķeršanas monitoringa neesamība ir liels trūkums Latvijas putnu monitoringa programmā.

Dati tika vākti 1:25 000 mēroga topogrāfisko karšu lapās (katras lapas vidējā platība – 126 km<sup>2</sup>). Kopā Vācijas teritorijā ir 2966 šādu karšu lapas, no kurām 2633 (88%) tika apmeklētas atlanta pētījuma laikā no 2005. līdz 2009. gadam. Par citu karšu lapu daļu vietējie eksperti veica sugu sastopamības novērtējumu, tāpēc par kartēm (“kvadrātiem”) ar pilnu sugu spektru tiek uzskatītas 2680 (90%) karšu lapas,



## Atvērums par svilpi *Pyrrhula pyrrhula* Vācijas ligzdojošo putnu atlantā.

ar nepilnu sugu spektru – 237 (8%), bet nekādas informācijas nav par 49 karšu lapām.

Grāmatā ir apskatīts 311 putnu sugu, no tām 45 biežāk sastopamajām sugām katrai ir veltīti divi grāmatas atvērumi (4 lpp.), 221 sugai – viens atvērums (2 lpp.), bet 45 vairs neligzdojošām vai sporādiski ligzdojošām sugām veltīts īss apraksts grāmatas beigās. Piemēram, purva zilītei (*Parus palustris*; šis zinātniskais nosaukums lietots arī grāmatā) veltīti divi atvērumi (viens no 45 parastajām sugām), kuros vienā lappusē ievietota ligzdošanas blīvuma karte, otrā – modelētais teritori-

ju daudzums vienā kvadrātā, bet trešajā – kombinētā modeļa un ligzdošanas blīvuma karte, kā arī neliela karte ar sastopamību Vācijā 1985. gadā, populācijas pārmaiņu indekss, blīvuma modeļa un izplatības modeļa parametri, kā arī populācijas lieluma novērtējums. Purva zilītei, piemēram, visā Vācijā ir 405–530 tūkstoši ligzdošanas teritoriju.

Iespējams, nav pārsteidzoši, ka vairs neligzdojošo sugu sarakstā minētas tādas sugas kā, piemēram, ķikuts, zaļā vārna un melnpieres čakste, kas vēl 19. gadsimtā Vācijā bija parastas ligzdotājas. Liels populācijas skaita kritums Vācijā

laikā no 1990. līdz 2009. gadam novērots arī ķivītei, laukirbei, mednim un svirlītim! Skaita kritums novērots arī vītītim (vidējs) un čuņčiņam (neliels). Turpretim zaļajai dzilnai, lakstīgalai, Rietumu lakstīgalai un lielajai stērstei Vācijā periodā no 1990. līdz 2009. gadam novērots populācijas pieaugums. Šeit, protams, nosauktas tikai dažas sugas – grāmatas tekstā un septiņos pielikumos atrodamās ziņas ir apjomīgas un nozīmīgas Eiropas putnu faunas stāvokļa izpētē.

OSKARS KEISS,  
oskars.keiss@lu.lv

### Literatūra

Rheinwald G. 1993. Atlas der Verbreitung und Häufigkeit der Brutvögel Deutschlands – Kartierung um 1985. Schriftenreihe des Dachverbandes Deutscher Avifaunisten 12. Radolfzell, Bundesrepublik Deutschland.